

Publikacijos

LIETUVOS GANYTOJŲ LAIŠKAS TIKINTIESIEMS 2001 METAIS
MININT VYSKUPO MOTIEJAUS VALANČIAUS GIMIMO
200-ŪJŲ METŲ JUBILIEJŲ

Broliai Seserys,
Mieli Lietuvos tikintieji

2000-aisiais Šventaisiais metais ir mes, ir nuo mūsų tikėjimo nutolę Broliai Seserys ne kartą svarstėme, ką per du tūkstančius metų Kristaus įsteigtoji Bažnyčia skleidė įvairiose epochose gyvenusiems, įvairių luomų, tautų žmonėms.

Šiais metais minimas vyskupo Motiejaus Valančiaus gimimo 200-ųjų metų jubiliejus yra gera proga pratęsti Šventųjų metų apmąstymus, remiantis mūsų šalies Bažnyčios istorine patirtimi dar kartą suvokti savąją, kaip krikščionių, misiją ir per Bažnyčią, ir per jos pavyzdžius Ganytojus teikiamą iš Dievo ateinančią šviesą ir malonę.

Kiekvienas pašaukimas į dvasinę tarnystę – kiekvienas kunigas, vyskupas, popiežius – yra Dievo rūpinimasis kiekvieno žmogaus ir įvairių amžių žmonijos likimu išraiška, Dievo dovana, Dievo pasirinktas būdas kalbėti to ir paskesnių amžių žmonėms. Tai įvyksta visada, nepaisant visų žmogiškų silpnybių, ribotumų, net nepaisant į tą tarnystę pašauktųjų nuodėmingumo. Dievas moka tiesiai rašyti ir ant kreivų puslapių, kreivų žmogiškųjų linijų. Tad tikra palaima, kai pašauktieji ganytojiška tarnystėje, asmens kilnumu ir žmogiškomis savybėmis atitinka tą aukštą iš Dievo gautą pašaukimą. Tokia Dievo Apvaizdos dovana mūsų kraštui – XIX amžiaus ir vėlesnių laikų Lietuvai – ir buvo mūsų šiomet minimas vyskupas Motiejus Valančius.

Jo apaštalinė tarnystė tokia įvairialypė ir įvairiaspalvė, kad šiandien mes dar nepajėgiame apimti vyskupo Motiejaus Valančiaus asmens visumos. Įvairiose srityse jo nuveikti darbai mums kelia nuostabą ir skatina eiti jo pramintu keliu. Pirmiausia – tai apaštalinis uolumas, dirbujantis visų mūsų šalies žmonių religinei ir dvasinei pažangai. Šį vyskupo Motiejaus Valančiaus pavyzdį priminė ir popiežius Jonas Pauliaus II savo laiške Lietuvos vyskupams Lietuvos krikšto 600-ųjų metų jubiliejaus proga. Šventasis Tėvas rašė:

„Žemaičių vyskupo Motiejaus Valančiaus vyskupavimas sutapo su liūdnu ir tamsiu laikotarpiu lietuvių tautai, kada buvo iškilęs pavojus net

jos tautinei bei religinei tapatybei. Toje sunkioje ir pavojingoje padėtyje vyskupas Valančius buvo ne tik rūpestingas ir išmintingas tikinčiųjų ganytojas, bet ir tikras moralinis savo tautos vadovas. Plačiai pagarsėjo jo energingi kreipimaisi į kunigus ir į krikščionis tėvus, kad visiškai suprastų savo atsakomybę perduoti jaunajai kartai drauge su tėvų tikėjimu visą kultūrinių bei religinių tautos tradicijų turtą.

Tuo pačiu metu vyskupas Valančius įsipareigojo atlikti sunkų ir labai svarbų religinės tautos sąmonės atnaujintojo darbą, slapta ir su didele rizika organizuodamas katekizacijos ir švietimo tinklą. Šalia savo motinų vaikai tada išmokdavo skaityti ir rašyti, katekizmo tekstą panaudodami kaip elementorių. Vyskupo Valančiaus išminties ir didelės žmonių meilės, su kuria nuoširdžiai ir drąsiai bendradarbiavo jūsų tėvai, dėka ir tais sunkiais laikais nežuvo Dievo žodžio sėkla, apie kurią vieningai telkėsi visa tauta“.

Vyskupas Antanas Baranauskas apie vyskupą Motiejų Valančių kalbėjo: „Ryškiausias ir bene pamatinis Motiejaus Valančiaus asmenybės bruožas – meilė. Meilė Dievui ir meilė žmonėms. Sverdamas vargšo kaimiečio ir pono bylą, širdį dėjo kaip pats Jėzus Kristus ant vargšo žmogaus lėkštelės. Ragino bučiuoti ne baltus ponių pirštelius, o sugrubusią sodietės ranką“.

Antai Raseinių bajoras Pšeciševskis atvažiuoja į Varnius išpažinties „pas patį vyskupą“, bet Motiejus Valančius liepia ponui palaukti, o prie klausyklos pasišaukia sulinkusią kaimo moterėlę. Kai vėliau Pšeciševskis atbėga pas Valančių aiškintis dėl tokios bažnyčioje patirtos gėdos, vyskupas pasiteisina: „Matai, ponali, tai darbo žmogus, jis neturi laiko gaišti. O tu štai turėjai laiko atbildėti iš Raseinių net į Varnius išpažinties. Tai gali palaukti ir po Mišių“.

Valančiaus meilė, jautrumas žmonėms matyti jau kreipiniuose: „vaikutėlaičiai, vaikuteliukai“. Bendravimas su žmonėmis, susitikimai kartais turi tiesiog simbolišką prasmę. Kartą, po Sutvirtinimo apeigų pasikvietęs vaikus, jis klausia vieną drąsų berniuką: „Kuo tu norėtum būti, bene kunigu ar vyskupu?“ Vaikas, žinoma, nori būti ir kunigu, ir vyskupu. „O ko tu dabar nori dovanų?“ Vaikas rodo rožančių. „Regis būsi pamaldus“... Vyskupas Valančius nežinojo, kad tą dieną sutvirtino, kalbino ir apdovanojo būsimąjį didįjį Lietuvos dainių Maironį. Jei būtų žinojęs, jo širdis būtų sudrebėjusi iš džiaugsmo. Nežinojo ir būsimasis Maironis, kad jį sutvirtino didžiausias XIX amžiaus Lietuvos Ganytojas, purenęs dirvą ir jo krikščioniškiems patriotiniams eilėraščiams. Be Valančiaus nebūtų buvę nei Maironio, nei Baranausko, nei daugybės kitų.

Šiandien įvairias tautines bendruomenes siekiama suburti į tautų šeimas, kuriose jos nesipeštų, nesikautų viena su kita, bet viena kitą remtų. Siekiama, kad visų tautinių grupių aukščiausia etinės ir etninės veiklos norma taptų didysis Evangelijos įsakymas: „Mylėkite Viešpatį (t.y. ne tik

atskirų žmonių, bet tautų įvairovės Kūrėją) visa širdimi, visomis jėgomis, visa siela, o kiekvieną žmogų (ir kiekvieną tautą) kaip save (ir kaip savo tautą)“.

Vyskupo Motiejaus Valančiaus didybė ir aktualumas mūsų laikams – tai, kad jis buvo šio evangelinio idealo skelbėjas ir vykdytojas jau prieš 150 metų. Jis siekė, kad to laiko mažieji – paprasti kaimo valstiečiai, baudžiauninkai – būtų traktuojami ir priimami ir Bažnyčioje, ir valstybėje, ir to amžiaus visuomenėje kaip tikri krikščionys, piliečiai ir žmonės, kad jų gimtajai kalbai ir dvasinei bei materialinei kultūrai plėtoti būtų garantuojamos tos pačios teisės, kaip ir galingų nacijų kilmingų sluoksnių kalbai ir jų kultūrai. Dideli vyskupo M.Valančiaus nuopelnai taip pat ir demokratinės neluominės tautos bei visuomenės formavimuisi. Tai atitiktų Evangelijos mintį – dėmesio mažiausiems ir silpniausiems pabrėžimą pagal Viešpaties žodį: „Ką padarėte vienam iš mažiausiųjų savo brolių, man padarėte“.

Vyskupas Motiejus Valančius silpnaisiais, t.y. liaudies žmonėmis, jų dvasiniais poreikiais rūpinosi ne mažiau nei galingaisiais. Jo meilė vienodai apėmė visus ganomuosius nepaisant kalbos ar tautybės: ne tik lietuvius ir žemaičius, bet ir Kuršo latvius, ir latgalius, ir lenkiškai kalbančius Lietuvos bajorus. Juk ir pastaruosius savo ganytojiniuose laiškuose jis švelniai vadina „poneliais“. Tai nėra jo tautinio nesąmoningumo ar nenuoseklumo apraiška – tai jo principinė, kaip ganytojo, laikysena, paimta ir įsisąmoninta iš Dievo žodžio, iš Naujojo Testamento:

„Nebėra nei žydo, nei graiko; nebėra nei vergo, nei laisvojo; nebėra nei vyro, nei moters: visi jūs esate viena Kristuje Jėzuje“ (Gal 3,26–28).

Gyvendamas socialinių ir nacionalinių konfliktų epochoje, savo ganytojiškoje ir liaudies blaivinimo veikloje Valančius susidurdavo su sunkumais, kylančiais iš įvairių tautinių ar socialinių sluoksnių. Žmogiškai kildavo pagundų kai ką pasmerkti, prakeikti, nuo ko atsiritoti, tačiau tam jis niekuomet nepasiduodavo, protą ir mąstymą prablaivindamas Evangelijos pamokymais.

Pavyzdžiui, vyskupui Motiejui blaivybės akcijoje kildavo daug problemų su pagrindiniais ano meto smuklių, karčemų laikytojais, dažniausiai žydų tautybės žmonėmis. Norejo raginti lietuvius valstiečius nuo jų atsiritoti, „nei į anuos eiti, nei į savo namus įsileisti“, net jų „neapvežėti“, t.y. neapkęsti. Tačiau tuojau priduria:

„Vienok nei aš to pasakyti, nei katalikai taip negali daryti.

O tai dėl ko?

Dėl to, jog Kristus Viešpats liepė mums artimą savo mylėti kaip save, daryti gera pagaliau neprieteliams ir melstis už aptariančius [t.y. šmeižian-

čius] ir persekiojančius mus“¹. Tai tikro XIX amžiaus Kristaus apaštalo žodžiai.

Vyskupas Motiejus Valančius daug nuveikė liaudies blaivinimo baruose. Tad ir šiandien norima, reikalaujama tokių pat rezultatų iš šių dienų Bažnyčios vadovų, deja, dažnai kartu griauinant tų vadovų autoritetą, net kai kuriuos niekinant. Laukiama greitos sėkmės kovoje tik su alkoholizmu ar rūkymu, nematant kitų, pavojingesnių neblaivumo šaltinių, kaip antai: narkomanija, narkobiznis, persisotinimas surogatine masine kultūra, svajinimasis kvaišalais, žavėjimasis tik materialine laimės vizija, religinio tikėjimo išblėsimas.

Vyskupo Motiejaus Valančiaus, kaip liaudies blaivintojo, žodis buvo toks rezultatyvus tarp to meto kaimo žmonių – gyventojų daugumos todėl, kad liaudis buvo tikinti, kad ji laikėsi Jėzaus nurodyto elgsenos būdo apaštalų ir jų įpėdinių atžvilgiu: „Kas Jūsų klauso, manęs klauso“. Pagal šiuos Viešpaties žodžius apaštalų įpėdinio vyskupo Motiejaus Valančiaus žodį jie priėmė kaip Dievo, kaip Viešpaties žodį.

Ir šių dienų visuomenės sąmoningumas tiesiogiai priklauso nuo tos visuomenės tikėjimo Kristumi ir Evangelija laipsnio, t.y. gebėjimo gerbti ir pasitikėti Kristumi, veikiančiu Bažnyčioje ir per Bažnyčią. Bažnyčioje, skleidžiančioje tą moralinę šviesą, kuri kyla iš Viešpaties.

Vyskupas Motiejus Valančius visus savo nuopelnus, net ir blaivybės sėkmę, priskirdavo Viešpačiui. Tik Viešpaties Dievo, o ne savo kūrinio ar žygdarbiu laikė blaivybės akciją. Savo ganytojiniuose laiškuose nuolat pabrėždavo: „Mielaširdingiausias Dievas stebuklingu būdu įvedė šventą blaivystę“.

Tuo Motiejus Valančius buvo šventai ir nuoširdžiai įsitikinęs. Tokio tikėjimo, tokio pasitikėjimo Viešpačiu, Jo Evangelija trūksta šių dienų mūsų visuomenei, vis labiau grimztančiai į nusivylimo ir nusiminimo liūną. Mums taip reikia šviesios vilties, kylančios iš tikėjimo ir pasitikėjimo Viešpačiu!

Te vyskupo Motiejaus Valančiaus minėjimai padės mums augti tikėjimu, meile ir viltimi.

Tesustiprins šviesesnės ateities viltį mūsų širdyse ir sielose!

Amen.

Lietuvos vyskupai

¹M.Valančius, *Vaikų knygelė. (Suaugusiųjų žmonių knygelė)*, Vilnius, 1992, p. 118.